

**Gala van de Nieuwe
Nederlandse Muziek**

6 juni 1984: Amsterdam
Concertgebouw
20.30 uur

(rechtstreekse uitzending door
de VPRO radio en televisie)

GALA VAN DE NIEUWE NEDERLANDSE MUZIEK

werken van

Peter Schat

**Cornelis de Bondt/Jan Rispens/Huub
de Vriend**

Dick Raaijmakers

Tristan Keuris

Ton de Leeuw

Louis Andriessen

Peter Schat (geb. 1935)

Serenade voor strijkers, opus 31 (1984)
gecomponeerd in opdracht van het Caecilia
Consort (première)

dirigent	Ed Spanjaard
1e violen	Rami Koch (concertmeester) Jos van der Velden László Tucsni Cees Bandel
2e violen	Hannah Engelkes-Bon Leslie Somlai Edwin Blankenstijn
altviolen	Prunella Pacey Jouke van der Leest
violoncelli	Max Werner Béla Santa
contrabas	Ad van der Klaauw

Cornelis de Bondt (geb. 1953)

Jan Rispens (geb. 1944)

Huub de Vriend (geb. 1954)

Guillotine (1978-1981)

begin deel I
solo deel II (tekst: Salvador Allende)
slot deel III (tekst: De Saint-Just)

dirigent	Pierre Stoll
koor	leden van het Groot Omroep Mannenkoor
tenor (solist deel II)	Sjabbe van Selfhout
instudering	Krijn Koetsveld Wouter Schmidt
instrumentaal ensemble van het Koninklijk Conservatorium Den Haag	
piccolo	Eefje Jager Marieke Oremus Michelle Scheltus Hester Drost
saxofoon	Mia Svensson Peter van Bergen
hoorn	Gerhard Drijvers Linda Weeteling Teunis van de Zwart Ellen de Baat
trombone	André Kouwenhoven Eddy Vulperhorst
cello	Job ter Haar David Prins

contrabas Niek de Groot
Richard Tolenaar

piano John Snijders
Jan Aarsen

basgitaar Hans Vreeken

slagwerk Erik Borst
Ferry Vogelaar
Murk Jiskoot
Hans van der Meer

Dick Raaijmakers (geb. 1930)

Delen uit Ow!

uit de zesdelige cyclus De Soundman
(1982/84)

leden van Hoketus

de spelers Huib Emmer
Jeanette Yanikian
Gerard Bouwhuis
Anne Walsemann

Tristan Keuris (geb. 1946)

Strijkkwartet (1982)

door Gaudeamus Kwartet
1e viool Jan Wittenberg
2e viool Paul Hendriks
altviool Hans Neuburger
violoncel Max Werner

Ton de Leeuw (geb. 1926)

Car nos vignes sont en fleur (1981)

door Omroep Kamerkoor
dirigent Robin Gritton

sopraan Marleen van de Wel
Judith van Rhijn
Greta Kolvers

alt Wil Boekel
Annelies Nijhuis

countertenor Simon Schouten

tenor Frank Hameleers
Jaap Smit
Rob Sturkenboom

bas Frans Lambour
Palle Fuhr-Jørgensen
Peter Kooy

Louis Andriessen (geb. 1939)

De Snelheid (1983)

door Nederlands Blazers Ensemble
dirigent Lucas Vis

(alt)fluit Rien de Reede
Léon Berendse
Dil Engelhard

sopraansax Albert Beltman
Peter Stam

altsax Adri van Velsen
Peter Barkema

hoorn Peter Steinmann
Louise Schepel
Jakob Slagter
Wouter Brouwer

trompet Willem van der Vliet
Cees Doets
Hans Alting
Henrik Jan Lindhout

trombone Jacques Banens
Hans van Balen
Gerard Peters
Pierre Konings

tuba Donald Blakeslee
Henrik Jan Renes

slagwerk Michael de Roo
Henk van den Berg
Jens Meijers

basgitaar Rob Zeelenberg

harp Ernestine Stoop
Charlotte Sprenkels

hammondorgel Guus Janssen

piano Gerard Bouwhuis
Cees van Zeeland

viool Johan Kracht
Hugo Sanders

altviool Jacques Holtman

cello René van Ast

contrabas Pieter Smithuysen

GALA VAN DE NIEUWE NEDERLANDSE MUZIEK

Het gaat goed met de eigentijdse Nederlandse muziek. Zo goed, dat het Holland Festival dit jaar met recht een Hollands Festival genoemd kan worden: premières van ondermeer een nieuw 'Quaterni'-deel van Jan van Vlijmen, ditmaal voor koor en orkest (15 juni, Concertgebouworkest), een nieuw koorwerk van Ton de Leeuw (21 juni, Waalse Kerk) en een nieuwe opera ('Moby Dick' van Maurice Horsthuis door Globe en Brabants Orkest vanaf 23 juni). De Nederlandse componist-kunstenaar Dick Raaijmakers - dit jaar de centrale 'gast' van het Holland Festival - ontwierp een cyclus van zes muziektheaterproducties (die nog t/m 16 juni in Frascati met Tooneelgroep Baal als gastheer te bezoeken is).

Het Gala-concert van vanavond brengt zowel door de variatie als door de hoeveelheid en de inhoud, het Nederlandse muziekaandeel in de Holland Festival-programmering op een nog belangrijker niveau.

op televisie en radio

Zonder op volledigheid te willen bogen, biedt deze grootscheepse presentatie (een concert zonder pauze van twee-en-een-half uur, dankzij een rechtstreekse VPRO-uitzending via de televisie en tevens in stereo op de radio te volgen) in een co-productie van Holland Festival, Donemus en VPRO, een doorsnede van het vele goede dat in de laatste jaren door Nederlandse componisten werd afgeleverd. Werk van acht levende componisten, wier geboortedatum ligt tussen 1925 en 1955. De bezettingen variëren van vier strijkinstrumenten (Keuris) via ongeleid koor (de Leeuw) tot een groot vocaal-instrumentaal ensemble (de Bondt/Rispens/de Vriend).

Peter Schat

Gisteravond beleefde Peter Schat in de Kleine Zaal van ditzelfde Concertgebouw, behalve de presentatie van zijn bij uitgeverij Meulenhoff verschenen nieuwe boek **De Toonklok**, ook de première van zijn **Serenade voor strijkers opus 31** in de uitvoering door het Caecilia Consort, dat ook de opdracht tot het schrijven ervan heeft verleend. De partituur werd voltooid op 25 januari j.l., maar het is een mooie zomeravond omstreeks het zevende en achte uur van de Toonklok, die de inspiratiebron van het stuk heeft gevormd.

In de woorden van Peter Schat spelen 'twaalf musici in een imaginaire tuin onder een denkbeeldig balkon een serenade voor wie op dat balkon wil plaats nemen'. (Dat laatste dient vanavond uiteraard in de zin van 'parterre' te worden opgevat!) De Serenade werd uiteraard geschreven voor de strijkersbezetting van het Caecilia Consort, maar kan ook door een groter strijkorkust worden gespeeld; in die versie zijn voor het volgend seizoen reeds uitvoeringen gepland in Duitsland en Nederland (onder andere door het Concertgebouworkest).

Cornelis de Bondt/Jan Rispens/Huib de Vriend

De wisseling van het kleine naar het grote podium betekent meteen de overgang van één componist naar een collectief van drie; in zekere zin een uitvloeisel van het in 1968 uitgevoerde Holland Festival-muziektheater Reconstructie, waarin vijf componisten en twee auteurs het Amerikaanse imperialisme in Latijns Amerika aan de orde stelden. Deze muzikale samenwerking én het in 1972 opgerichte orkest De Volharding stonden aan de wieg van een door Louis Andriessen gestichte werkgroep Collectieve compositie, aan het Conservatorium te Den Haag. Al vrij snel viel het besluit om een stuk te maken over mensen die gedood (vermoord) zijn vanwege hun politieke opvattingen. Er werd een jaar gestudeerd, want de geschiedenis telt helaas veel van dergelijke slachtoffers en uiteindelijk viel de keuze op vijf mensen. Van Patrice Loemoemba, Rosa Luxemburg, Salvador Allende, Thomas Münzer en Saint-Just waren de teksten afkomstig, waarop Cornelis de Bondt, Jan Rispens en Huib de Vriend hun politieke cantate **Guillotine** voor mannenkoor en groot instrumentaal ensemble tussen 1978 en 1981 componeerden. Na de voltooiing heeft het nog drie jaar geduurd voordat het werk op 21 mei j.l. voor het eerst te horen was in de Schönbergzaal van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. De lengte van Guillotine maakt het onmogelijk de cantate vanavond integraal te herhalen; er is gekozen voor het begin van het eerste deel, de solo uit het tweede deel (tekst van Allende) en het slot van het derde deel (tekst van Saint-Just).

Dick Raaijmakers

De titel **Ow!** van Dick Raaijmakers is ontleend aan de kreet die Oliver Hardy steeds pleegt te slaken wanneer hem in de film **Nightowls** iets onverhoeds - een of andere val of stomp - overkomt. Met deze kreet verstoort hij de nachtelijke stilte, waarin het drama zich afspeelt, zodat het geen wonder is dat op vrijwel iedere **Ow!** van Hardy een even nadrukkelijk **Shhh!** uit de mond van Stan Laurel volgt. In de versie **Ow!** van **Nightowls** ballen vier slagwerkers (die men overigens net zo goed, of zelfs nog beter 'valwerkers' zou kunnen noemen) iedere valgebeurtenis uit de film op bijna extatische wijze samen tot een hevige karate-achtige slag. Echte vechtmuziek, zonder wedijver evenwel, maar met een minimum aan daadwerkelijke actie en een maximum aan voorbereidende concentratie en contemplatieve bewegingloosheid. **Ow!** is een van de variaties op het thema **Nightowls** die de cyclus **De Soundman** vormen en die u nog tot half juni in Frascati kunt zien en horen. Ook **Ow!** wordt vanavond fragmentarisch uitgevoerd.

Tristan Keuris

Al in een vroeg stadium van de compositorische ontwikkeling van Tristan Keuris treffen we kwartetten aan: een voor orkest (1967), een voor vier saxofoons (1970) en een aantal pogingen tot het schrijven van strijkkwartetten, die de componist meer als vingeroefening voor het genre dan als werkelijke bijdrage daaraan beschouwt. Maar in 1982 was het wél zover: tijdens het nationale Mekka voor strijkkwartetliefhebbers - het Orlando Festival in Rolduc - werd Keuris' **Eerste Strijkkwartet** (het vermoeden is gewettigd dat het niet daarbij zal blijven) ten doop gehouden. Door de loop der tijden zijn componisten altijd gewaarschuwd voor de vele problemen die het schrijven voor strijkkwartet met zich meebrengt: de mogelijkheden lijken beperkt, het volume is niet groot, de vier instrumenten hebben een zelfde klankkleur, het gevaar een kamerconcert voor viool en strijktrio te schrijven is niet denkbeeldig, etc.

'Het overmatig gebruik van effecten leek mij niet de juiste weg om aan bovengenoemde beperkingen te ontkomen', schrijft Tristan Keuris. *'Eerder leek het mij beter het te zoeken in een bijvoorbeeld veelvuldig wisselen van het aantal stemmen, registercontrasten, het naast elkaar plaatsen van homofone accoordsblokken en contrapuntische passages, kortom de sinds lange tijd beproefde technieken van juist die componisten, die zich in het strijkkwartet zo bijzonder goed verstaanbaar wisten te maken.'*

De musici van het Orlando Kwartet, op wier verzoek Keuris dit strijkkwartet schreef, moeten zich vanavond wegens een handblessure van een van hen, laten vervangen door het Gaudeamus Kwartet.

Ton de Leeuw

In Ton de Leeuw's *Car nos vignes sont en fleur* doet voor de tweede maal tijdens dit Gala van de Nieuwe Nederlandse muziek de menselijke stem haar intrede, nu zonder instrumentale steun. Dit koorwerk - dat werd onderscheiden met de Matthijs Vermeulen-prijs - vormt het eerste deel van een op Bijbelse teksten gecomponeerde trilogie, waarvan de eerste integrale uitvoering op 21 juni a.s. in de Waalse Kerk zal plaatsvinden. (Het tweede en derde deel, waaraan overigens wél instrumenten te pas komen, dragen als titel respectievelijk *And they shall reign for ever* en *Invocations*).

In het vanavond door 12 zangers te vertolken eerste deel van de trilogie zijn de teksten ontleend aan het Hooglied. Zij beschrijven niet alleen de liefde, maar ook de angst om deze te verliezen, het zoeken ernaar en het sublimeren ervan in een streven tot vereniging met het Goddelijke. Het diep-menselijke verlangen naar liefde in deze duizenden jaren oude teksten krijgt een extra dimensie in deze tijd van verharding en vereenzaming. De naar-binnen-gekeerdheid van de muziek (die ook de zangers moet leiden) staat in fel contrast met de exuberantie van de oude woorden. De elkaar opvolgende, soms tegenstrijdige gevoelens in de tekst worden in sobere contouren tegenover elkaar gezet. De aarzelende, zoekende begindelen; de vastbeslotenheid om de geliefde te vinden en het loflied op die geliefde in deel 3 en 4; de quasi-pastorale rust en verzadiging van deel 5; en het hernieuwde zoeken in het sterk stuwende 6e deel; tenslotte het 7e deel, een hymne op de Goddelijke liefde, in een bijna liturgische strakheid weergegeven.

Louis Andriessen

In fel contrast hiermee staat het slotstuk van deze avond: *De Snelheid* van Louis Andriessen, een heuse Nederlandse première. Onder de titel *Velocity* werd dit stuk (waarmee de componist voor het eerst sinds lange tijd weer voor symfonieorkest heeft geschreven) in januari j.l. in San Francisco ten doop gehouden door The San Francisco Symphony en zijn chef-dirigent Edo de Waart.

Helemaal ongewijzigd is *De Snelheid*, vergeleken bij die eerste uitvoering, niet; het strijkorkest is inmiddels vervangen door versterkte solo-strijkers.

De Snelheid begint waar *De Tijd*, Andriessens voorlaatste grote compositie, eindigt: met wat het tikken van de secondewijzer van de muziek genoemd zou kunnen worden. In *De Tijd* is dat het geleidelijk wegstervend getik, dat pas hoorbaar wordt als het verdere ensemble stil valt; in *De Snelheid* meet en regelt het tikken op houten slaginstrumenten de snelheid van het stuk van begin tot eind. Deze puls versnelt in de loop van *De Snelheid*, niet geleidelijk maar stapsgewijs. Dit is niet alleen hoorbaar, maar ook zichtbaar: omdat er op elke pagina van de partituur tien maten staan, zal de dirigent steeds sneller moeten omslaan.

De slagwerk-'secondenwijzer' maakt deel uit van orkest 1 en orkest 2. In totaal zijn er 3 orkesten die verschillende functies hebben. Orkest 1 en 2 hebben een identieke bezetting (koperblazers, piano en het eerder genoemde slagwerk) en zijn aan weerskanten van orkest 3 opgesteld. Zij complementeren elkaars muziek en spelen uitsluitend korte accoorden, niet tegelijk maar vlak na elkaar (volgens de zogenaamde hoketus-techniek). Orkest 3 (fluiten, harpen, basgitaar, hammond-orgel, slagwerk en strijkorkest) gaat al vrij snel functioneren als tegenspeler van de andere twee: het levert zowel een langzame melodie als de 'pomp', de 'blaasbalg', de 'long', waarmee de muziek ademt. De afzonderlijke muzikale bewegingen raken, naarmate *De Snelheid* vordert, steeds meer verward in Gordiaanse knopen die aan het einde worden doorgehakt. De drie orkestgroepen, die tot dan toe in hoge mate hun onafhankelijkheid hebben bewaard, komen eindelijk bij elkaar en verzoenen zich in een imposant, monumentaal slot.